

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Президії НАН України
від 19.12.2018 № 340 (зі змінами,
затвердженими постановами
Президії НАН України від 05.01.2021 № 9
та від 22.12.2021 № 418)

ПОЛОЖЕННЯ

про цільові програми наукових досліджень НАН України
і цільові наукові (науково-технічні) проєкти НАН України

1. Загальні положення

1.1. Положення про цільові програми наукових досліджень НАН України і цільові наукові (науково-технічні) проєкти НАН України (далі – Положення) визначає загальний порядок розроблення, формування та виконання цільових програм наукових досліджень НАН України і цільових наукових (науково-технічних) проєктів НАН України, що фінансуються за рахунок коштів, які виділяються НАН України із загального фонду Державного бюджету України, й відповідає вимогам Порядку формування тематики та контролю за виконанням наукових досліджень в Національній академії наук України.

Цільова програма наукових досліджень НАН України (далі – цільова програма) – сукупність взаємопов'язаних завдань наукових досліджень, об'єднаних з метою вирішення актуальних комплексних фундаментальних і прикладних проблем природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук. Комплексний характер проблеми обумовлює програмну організацію міждисциплінарних досліджень з широким залученням до їх виконання наукових установ різних відділень НАН України.

Цільовий науковий (науково-технічний) проєкт НАН України (далі – цільовий проєкт) – окреме завдання (або декілька завдань) на наукові дослідження та (або) науково-технічні розробки, спрямовані на вирішення конкретної наукової (науково-технічної) проблеми. Виконання цільового проєкту здійснюється як однією або декількома науковими установами в рамках одного відділення НАН України, так і з залученням установ декількох відділень НАН України.

1.2. Розроблення та формування цільових програм і цільових проєктів здійснюється з урахуванням прогнозів і світових тенденцій розвитку науки і техніки, кон'юнктури ринку наукової (науково-технічної) продукції та згідно з:

– пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки, затвердженими Законом України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», та пріоритетними тематичними напрямками наукових досліджень і науково-технічних розробок, затвердженими відповідною постановою Кабінету Міністрів України;

– основними науковими напрямками та найважливішими проблемами фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук, а також актуальними та перспективними напрямками досліджень, визначеними окремими рішеннями Президії НАН України.

1.3. Національна академія наук України, в особі Президії НАН України як замовник здійснює загальне керівництво розробленням і формуванням цільових програм та цільових проєктів, контроль за ходом їх виконання та координацію відповідних наукових досліджень і є головним розпорядником коштів державного бюджету, передбачених на їх виконання.

2. Розроблення та формування цільових програм

2.1. Основними етапами розроблення та формування цільових програм є:

- оголошення конкурсу концепцій цільових програм;
- підготовка концепцій цільових програм і пропозицій щодо складу наукових (науково-технічних) рад;
- проведення конкурсного відбору концепцій цільових програм;
- затвердження Президією НАН України за результатами конкурсного відбору концепцій цільових програм;
- проведення конкурсів на виконання наукових (науково-технічних) робіт за цільовими програмами відповідно до їх концепцій;
- формування за результатами конкурсу переліку наукових (науково-технічних) завдань цільових програм та їх затвердження Президією НАН України.

2.2. Оголошення конкурсу та розроблення концепції цільової програми.

2.2.1. Щороку, у першому кварталі, за наявності відповідних прогнозних фінансових ресурсів на наступний рік, в тому числі за рахунок завершення у поточному році окремих цільових програм, секції НАН України оголошують конкурс концепцій нових цільових програм та доручають науково-координаційним радам секцій НАН України провести цей конкурс.

Оголошення конкурсу має містити:

- термін подання концепцій цільових програм, що не може бути меншим, ніж 30 календарних днів з дати оприлюднення оголошення;
- зазначення місця для подання та реєстрації концепцій;
- загальні та, за необхідності, особливі умови конкурсу і вимоги до друкованого та (або) електронного варіанту концепції.

2.2.2. Розроблення та подання концепцій цільових програм здійснюється окремими науковими колективами, науковими установами,

науковими радами чи іншими дорадчо-консультативними органами, відділеннями НАН України.

Концепція цільової програми подається до науково-координаційної ради відповідної секції НАН України. Якщо передбачається широке залучення до виконання міждисциплінарних досліджень наукових установ різних секцій НАН України, концепція подається (за необхідності) до науково-координаційних рад цих секцій.

2.2.3. Необхідними умовами розроблення концепції цільової програми є:

- наявність комплексної проблеми, розв'язання якої потребує проведення скоординованих міждисциплінарних досліджень і наукових (науково-технічних) розробок у різних галузях наук;
- наявність фінансових, матеріально-технічних та кадрових ресурсів для забезпечення виконання цільової програми.
- наявність (для цільових програм прикладних досліджень) потенційних споживачів результатів їх виконання.

2.2.4. Концепція цільової програми має містити:

- визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована цільова програма, аналіз причин її виникнення та обґрунтування необхідності її розв'язання програмним методом;
- мету цільової програми;
- структуру (основні розділи) цільової програми;
- очікувані результати виконання цільової програми, а для цільової програми прикладних досліджень також перспективи комерціалізації очікуваних результатів або можливий соціальний ефект виконання програми;
- строк виконання цільової програми та орієнтовні обсяги її щорічного фінансування.

2.2.5. Строки виконання цільових програм – від 3 до 5 років для програм фундаментальних досліджень і, як правило, до 3 років для програм прикладних досліджень.

2.2.6. Науково-координаційна рада секції (науково-координаційні ради секцій) НАН України оцінює (оцінюють) концепції цільових програм, подані на конкурс, звертаючи при цьому увагу на:

- пріоритетність проблеми, запропонованої для програмного вирішення, та її комплексний характер;
- достатність (повноту) обґрунтування необхідності вирішення проблеми програмним методом, термінів реалізації цільової програми;
- очікувану ефективність цільової програми та кінцеві результати її реалізації,

та за результатами оцінювання надає (надають) до кінця першого півріччя поточного року секції (секціям) НАН України рейтингові (у порядку пріоритетності) списки схвалених концепцій цільових програм.

У разі виставлення для концепції окремої цільової програми рейтингових оцінок кількома науково-координаційними радами,

остаточний рейтинг визначається як середнє арифметичне значення цих оцінок.

2.2.7. Президія НАН України за поданням секції (секцій) НАН України окремим рішенням затверджує концепцію цільової програми, наукову (науково-технічну) раду програми, положення про цю раду, а також, за необхідності, базову установу з виконання цільової програми, доручає науковій (науково-технічній) раді (в окремих випадках – бюро секції НАН України) оголосити конкурс на проведення наукових (науково-технічних) робіт за цільовою програмою і здійснити в установлений термін їх наукову експертизу та конкурсний відбір відповідно до Порядку проведення конкурсного відбору наукових, науково-технічних робіт, що плануються до виконання за рахунок коштів державного бюджету, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.09.2018 № 739, та цього Положення.

При проведенні конкурсу бюро секції НАН України до роботи з конкурсного відбору залучає не менше половини осіб, що не є працівниками НАН України.

2.2.8. В окремих випадках, виходячи із специфіки та спрямованості цільової програми, її концепція може затверджуватися Президією НАН України без оголошення конкурсу.

Конкурс на проведення наукових (науково-технічних) робіт за цільовою програмою, з урахуванням її специфіки та спрямованості, може оголошуватися, а умови конкурсу, процедура конкурсного відбору наукових (науково-технічних) робіт, порядок їх виконання тощо можуть затверджуватися окремим рішенням Президії НАН України.

2.2.9. Голова наукової (науково-технічної) ради є науковим керівником цільової програми та відповідає за її формування. За необхідності Президія НАН України призначає співголів наукової (науково-технічної) ради цільової програми та (або) координатора цільової програми з числа віце-президентів НАН України.

2.2.10. До складу наукової (науково-технічної) ради цільової програми має входити не менше половини осіб, які не є працівниками НАН України. Положення про наукову (науково-технічну) раду цільової програми наукових досліджень НАН України розробляється відповідно до Типового положення про наукову (науково-технічну) раду цільової програми наукових досліджень НАН України (додаток 1 до цього Положення).

2.3. Формування цільової програми.

2.3.1. Оголошення науковою (науково-технічною) радою (бюро секції НАН України) або рішенням Президії НАН України конкурсу на проведення наукових (науково-технічних) робіт за цільовою програмою доводиться до всіх наукових установ НАН України – потенційних виконавців її завдань та розміщується на сайті НАН України разом із затвердженою концепцією цільової програми.

2.3.2. Оголошення конкурсу має містити:

- термін подання запитів на проведення наукових (науково-технічних) робіт за цільовою програмою. Зазначений термін не може бути меншим, ніж 30 календарних днів з дати оприлюднення оголошення;
- адресу, за якою подаються та реєструються запити;
- загальні та, за необхідності, особливі умови конкурсу і вимоги до друкованого та (або) електронного варіанта запиту;
- перелік найбільш вагомих критеріїв, за якими здійснюється оцінювання запитів, із зазначенням (за потреби) порядку пріоритетності та вагових коефіцієнтів окремих критеріїв;
- відомості про строки розгляду запитів і підбиття результатів конкурсу.

2.3.3. Запит на проведення наукової (науково-технічної) роботи подається за формою згідно з додатком 5 до Порядку формування тематики та контролю за виконанням наукових досліджень в Національній академії наук України, затвердженого постановою Президії НАН України від 19.12.2018 № 339 (зі змінами).

У випадках, визначених п.2.2.8 цього Положення, рішенням Президії НАН України може бути затверджена спеціальна форма запиту.

2.3.4. Необхідними умовами участі у конкурсі є своєчасне подання правильно оформленого запиту та його відповідність оголошеним умовам конкурсу.

Запити, що подані на конкурс після завершення визначеного терміну їх подання, оформлені не за встановленими вимогами, а також запити, що не відповідають оголошеним умовам конкурсу, до участі у конкурсі не допускаються.

Умовами конкурсу може бути передбачено відкликання учасником конкурсу поданого запиту в межах терміну, визначеного для подання запитів.

2.3.5. Наукова експертиза запитів на проведення наукових (науково-технічних) робіт за цільовою програмою організовується та їх конкурсний відбір здійснюється науковою (науково-технічною) радою (бюро секції НАН України) з дотриманням терміну, визначеного у рішенні Президії НАН України.

Оцінювання запиту здійснюється згідно із примірними критеріями, визначеними експертною анкетною з оцінювання запиту на проведення наукової (науково-технічної) роботи, наведеною у додатку 2 до цього Положення.

2.3.6. Наукова (науково-технічна) рада цільової програми (бюро секції НАН України) забезпечує максимальну об'єктивність і незалежність наукової експертизи запитів щонайменше двох незалежних експертів на проведення наукових (науково-технічних) робіт за цільовою програмою шляхом:

- максимального залучення до експертизи сторонніх експертів із закладів вищої освіти та установ національних галузевих академій наук і, за можливості, іноземних експертів;

– запобігання виникненню конфлікту інтересів при визначенні експерта (експертів) окремого запиту.

До експертизи не залучаються керівники та відповідальні виконавці наукових (науково-технічних) робіт, поданих на конкурс, а також керівники наукових установ, які ці роботи запропонували. Дані про експертів, які проводять експертизу окремого запиту, інформація щодо проходження експертизи та її результати є конфіденційними.

2.3.7. Конкурсний відбір наукових (науково-технічних) робіт для визначення завдань цільової програми здійснюється науковою (науково-технічною) радою цільової програми (бюро секції НАН України) з урахуванням результатів наукової експертизи запитів, вагомості окремої роботи для досягнення цілей, зазначених у концепції цільової програми, та передбаченого в бюджеті НАН України обсягу коштів на перший рік виконання цільової програми.

За необхідності наукова (науково-технічна) рада цільової програми (бюро секції НАН України) може під час конкурсу направляти окремі запити на додаткову експертизу, заслуховувати презентаційні доповіді керівників робіт, вносити узгоджені з керівниками окремих робіт зміни щодо їх змісту, строків виконання, обсягів фінансування, а також об'єднання з іншими роботами тощо.

У випадку суттєвої розбіжності оцінок експертів щодо одного і того ж запиту призначається повторна експертиза цього запиту.

Результати конкурсного відбору оформлюються протоколом засідання наукової (науково-технічної) ради цільової програми (бюро секції НАН України) та оприлюднюються на веб-сайті НАН України не пізніше, ніж через десять календарних днів.

2.3.8. Наукова (науково-технічна) рада цільової програми (бюро секції НАН України) на підставі результатів конкурсного відбору формує перелік наукових (науково-технічних) завдань цільової програми із визначенням виконавця (співвиконавців) та обсягів фінансування за кожним завданням на перший рік виконання цільової програми та подає його на затвердження Президії НАН України.

3. Розроблення та затвердження цільових проєктів

3.1. Розроблення цільових проєктів здійснюється:

3.1.1. За рішеннями Президії НАН України про проведення конкурсу наукових (науково-технічних) проєктів за певною тематичною спрямованістю.

3.1.2. За рішеннями Президії НАН України про проведення спільного конкурсу із вітчизняними або зарубіжними науковими організаціями та фондами, а також відповідно до угод (договорів) НАН України із міжнародними науковими центрами в рамках участі НАН України у програмах їх діяльності.

3.1.3. За ініціативи окремої наукової установи, підтриманої відповідним відділенням (для міждисциплінарних проєктів – відділеннями, установи яких планують брати участь у виконанні цільового проєкту).

3.2. Строки виконання цільових проєктів встановлюються, як правило, у межах від 1 до 3 років.

3.3. Рішенням Президії НАН України про проведення конкурсу наукових (науково-технічних) проєктів відповідно до пп.3.1.1. та 3.1.2 цього Положення затверджуються:

– тематичні напрями (напрямы), за якими (яким) оголошується конкурс;

– склади експертних комісій за кожним тематичним напрямом конкурсу (або організація наукової експертизи доручається відповідним відділенням чи секціям НАН України);

– терміни проведення конкурсу.

За необхідності функції експертної комісії за певним тематичним напрямом конкурсу рішенням Президії НАН України можуть покладатися на відповідну проблемну наукову раду або наукову (науково-технічну) раду цільової програми.

3.4. При проведенні конкурсу наукових (науково-технічних) проєктів на підставах, що визначені у пп.3.1.1 і 3.1.2 цього Положення:

3.4.1. Загальні вимоги щодо оголошення про конкурс, змісту оголошення, змісту запиту, необхідних умов участі у конкурсі, наукової експертизи поданих на конкурс проєктів визначаються, відповідно, пп.2.3.1, 2.3.2, 2.3.3, 2.3.4, 2.3.5 цього Положення.

3.4.2. Експертні комісії (наукові ради, відділення, секції НАН України, на які покладено функції експертних комісій або яким доручено організацію наукової експертизи) за підсумками розгляду результатів наукової експертизи (щонайменше двох незалежних експертних висновків) подають до Президії НАН України протоколи засідань (протокольні рішення) із зазначенням за кожним проєктом, що був допущений до участі у конкурсі, експертних оцінок і рейтингу (рейтингового показника).

3.4.3. Перелік відібраних за конкурсом проєктів, сформований на основі їх рейтингових показників та виходячи із загального обсягу фінансування конкурсу, передбаченого в бюджеті НАН України на поточний рік, затверджується Президією НАН України. При цьому для кожного проєкту зазначаються назва проєкту, наукова установа, в якій планується виконання проєкту, установи-співвиконавці проєкту та обсяги його фінансування, а також (за необхідності) науковий керівник проєкту.

3.4.4. У окремих випадках, виходячи із цільової та тематичної спрямованості конкурсу, Президія НАН України може затверджувати особливий порядок його проведення.

3.5. Порядок проведення спільних конкурсів наукових (науково-технічних) проєктів з вітчизняними або зарубіжними науковими

організаціями та фондами, в тому числі питання спільного оголошення конкурсу, умов участі в конкурсі, вимог до запитів (заявок) на участь в конкурсі, наукової експертизи проєктів, узгодження та затвердження результатів конкурсного відбору проєктів, їх виконання та фінансування, а також порядок формування, затвердження та виконання цільових проєктів НАН України в рамках участі у програмах діяльності міжнародних наукових центрів (п.3.1.2 цього Положення) визначаються угодами (договорами), укладеними НАН України із зазначеними науковими організаціями, фондами, центрами, та відповідними рішеннями Президії НАН України з урахуванням цього Положення.

3.6. Основними етапами розроблення, конкурсного відбору та затвердження окремих цільових проєктів, запропонованих на підставі п.3.1.3 цього Положення, є:

3.6.1. Підготовка науковими установами-ініціаторами пропозицій щодо започаткування цільових проєктів та подання їх, за підтримки відділення (відділень), для рівноправної участі у конкурсі концепцій цільових програм, визначеного у п.2.2.1.

Зазначена пропозиція має містити:

- визначення конкретної наукової (науково-технічної) проблеми, на вирішення якої спрямовуються наукові дослідження та (або) науково-технічні розробки за проєктом;

- обґрунтування важливості вирішення проблеми;

- строки виконання та очікувані результати цільового проєкту, а також (для цільових науково-технічних проєктів) перспективи комерціалізації очікуваних результатів або можливий соціальний ефект виконання проєкту;

- формулювання завдання (завдань) на наукові дослідження та (або) науково-технічні розробки;

- дані про наукового керівника та відповідальних виконавців цільового проєкту, їх основні публікації за напрямом запропонованої роботи за останні 5 років;

- необхідний обсяг (загальний і по роках) фінансування проєкту.

Разом із зазначеною пропозицією за кожним окремим завданням подається запит на проведення наукової роботи за цільовим проєктом за формою згідно з додатком 5 до Порядку формування тематики та контролю за виконанням наукових досліджень в Національній академії наук України, затвердженого постановою Президії НАН України від 19.12.2018 № 339 (зі змінами).

У випадку залучення до виконання цільового проєкту як співвиконавців наукових установ інших відділень НАН України пропозиція може, за необхідності, містити також склад наукової (науково-технічної) ради цільового проєкту.

3.6.2. Оцінювання науково-координаційною радою секції НАН України, до якої входять установи-ініціатори, пропозицій, включення їх до загальних рейтингових списків схвалених концепцій

цільових програм і пропозицій цільових проєктів та подання на розгляд до відповідної секції НАН України.

За необхідності науково-координаційна рада секції НАН України попередньо заслуховує презентаційну доповідь наукового керівника цільового проєкту та (або) організовує незалежне експертне оцінювання пропозиції та запитів.

3.6.3. Прийняття за поданням секції НАН України рішення Президії НАН України щодо започаткування цільового проєкту та затвердження завдання (завдань) за проєктом з визначенням його виконавця (співвиконавців) та обсягів фінансування на перший рік виконання.

Наукова (науково-технічна) рада цільового проєкту діє відповідно до Типового положення про наукову (науково-технічну) раду цільової програми наукових досліджень НАН України (додаток 1 до цього Положення).

4. Виконання цільових програм та цільових проєктів, контроль і звітність

4.1. За кожним з науковим (науково-технічним) завданням, що увійшло до затвердженого Президією НАН України переліку завдань цільової програми, окремого цільового проєкту або переліку відібраних за конкурсом цільових проєктів, затверджується технічне завдання на виконання відповідної роботи на весь строк її виконання, а також щороку, з метою координації та контролю за виконанням роботи, починаючи з першого року, укладається договір на її виконання між НАН України та виконавцем (далі – договір).

Вимоги до форми і змісту вищезазначених технічного завдання та договору визначаються відповідно до додатків 4 і 5 до Порядку формування тематики та контролю за виконанням наукових досліджень в Національній академії наук України, затвердженого постановою Президії НАН України від 19.12.2018 № 339 (зі змінами).

Технічне завдання на виконання роботи затверджується та договір зі сторони НАН України підписується уповноваженою на те особою з числа членів Президії НАН України, яка визначається у рішенні Президії НАН України при затвердженні відповідного переліку завдань або переліку проєктів.

4.2. Робота, що визначена технічним завданням на її виконання та договором, включається в установленому порядку до тематичного плану досліджень наукової установи-виконавця на відповідний рік, враховується у бюджетних пропозиціях при формуванні бюджетного запиту НАН України на черговий фінансовий рік і підлягає державній реєстрації й обліку в Українському інституті науково-технічної та економічної інформації (УкрІНТЕІ) відповідно до Порядку державної реєстрації та обліку відкритих науково-дослідних, дослідно-

конструкторських робіт і дисертацій, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 27.10.2008 № 977 (зі змінами).

4.3. Укладений договір на виконання роботи за цільовою програмою або цільовим проектом та її державна реєстрація й облік в УкрІНТЕІ є обов'язковою умовою для фінансування цієї роботи з бюджету НАН України та підставою для її проведення виконавцем.

4.4. Фінансове забезпечення виконання робіт за цільовою програмою або цільовим проектом здійснюється відповідно до обсягів видатків, затверджених НАН України законом про Державний бюджет України на поточний рік, та згідно з помісячним планом асигнувань у межах фактично отриманого фінансування.

4.5. Обсяги фінансування наукових (науково-технічних) завдань цільових програм і цільових проєктів на поточний рік затверджуються Президією НАН України щороку за поданням відповідних наукових рад, експертних комісій, відділень, секцій НАН України, доводяться до виконавців та враховуються ними при розробленні договорів на виконання робіт.

4.6. Асигнування, що НАН України в установленому порядку виділяє виконавцю роботи за цільовою програмою або цільовим проєктом, є цільовими і не можуть бути використані виконавцем з будь-якою іншою метою та на інші потреби, що не передбачені кошторисом роботи.

Керівник установи, в якій проводиться робота, несе відповідальність за цільове використання зазначених коштів.

4.7. Матеріальні цінності, придбання яких передбачається кошторисом роботи за цільовою програмою або цільовим проєктом, залишаються у користуванні установи-виконавця та беруться на баланс в установленому порядку, якщо інше не передбачено договором.

4.8. Суб'єктами права інтелектуальної власності на винаходи, корисні моделі, сорти рослин, промислові зразки, комп'ютерні програми, наукові твори та інші об'єкти права інтелектуальної власності (далі – ОІВ), що створюються під час виконання договору на проведення роботи за цільовою програмою або цільовим проєктом, є установа – виконавець робіт (далі – установа), творці цих об'єктів та інші особи, яким майнові права на ОІВ належать на підставі закону чи договору.

Майнові права на ОІВ, створені під час виконання роботи за цільовою програмою та цільовим проєктом, набуваються установою на підставі законів України та договору з творцем (творцями) об'єктів інтелектуальної власності і використовуються нею відповідно до розпорядження Президії НАН України від 16.01.2008 № 15 (зі змінами).

Витрати, пов'язані з отриманням охоронних документів або реєстрацією майнових прав на ОІВ, підтримкою їх дії, а також з проведенням патентних досліджень, здійснюються установою за рахунок загального фонду бюджету установи та інших надходжень.

4.9. Поточний контроль виконання робіт за цільовими програмами

та цільовими проектами здійснюється науковими (науково-технічними) радами, експертними комісіями, відділеннями, секціями НАН України, що формували та подавали на затвердження Президії НАН України відповідні переліки завдань цільових програм і цільових проектів (пп.2.3.8, 3.4.2 і 3.6.3 цього Положення). На їх вимогу виконавці робіт повинні надавати необхідну документацію, створювати умови для перевірки ходу виконання робіт та здійснених витрат за договором.

4.10. Наприкінці кожного року виконання цільових програм і цільових проектів відповідні наукові (науково-технічні) ради, експертні комісії, відділення, секції НАН України за поданням установ – виконавців завдань цільових програм і керівників цільових проектів розглядають звіти про їх виконання, оцінюють отримані результати, їх відповідність технічному завданню та договору (п.4.1 цього Положення) й подають до Президії НАН України в установлені строки:

4.10.1. Узагальнену звітну інформацію про результати виконання цільових програм і цільових проектів для її включення до Звіту про діяльність Національної академії наук України у відповідному році.

4.10.2. Проекти рішень Президії НАН України щодо виконання та фінансування (з урахуванням п.4.4 цього Положення) робіт за цільовими програмами та цільовими проектами на черговий рік, внесення до них за необхідності змін і доповнень.

4.11. Після закінчення встановлених строків виконання цільових програм і цільових проектів підсумки їх реалізації розглядаються на засіданні науково-координаційної ради відповідної секції (відповідних секцій) НАН України та на засіданні Президії НАН України.

4.12. Результати виконання цільових програм та цільових проектів оприлюднюються на веб-сайті НАН України.